

**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМ. І. ПУЛЮЯ**

Галак Наталя Андріївна

**ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ ТА
КРЕДИТОРАМИ (НА ПРИКЛАДІ ТЗОВ «ТЕРНОФАРМ»)**

Спеціальність 071 - Облік і оподаткування

**Автореферат
на здобуття освітнього рівня «Магістр»**

Тернопіль - 2019

Дипломною роботою за ОР «Магістр» є рукопис.

Робота виконана на кафедрі бухгалтерського обліку та аудиту Тернопільського національного технічного університету ім. І. Пулюя, м. Тернопіль

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Марущак Леся Іванівна,
Тернопільський національний технічний
університет ім. І. Пулюя

Рецензент: кандидат технічних наук, доцент
Дмитрів Дмитро Володимирович
Тернопільський національний технічний
університет ім. І. Пулюя

Завідувач кафедри
бухгалтерського обліку та аудиту

к.е.н., проф. Білоус О.С.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Актуальність теми. У процесі діяльності підприємство не завжди здійснює розрахунки з іншими підприємствами або фізичними особами одночасно з передачею майна, виконанням робіт, наданням послуг тощо. У зв'язку із цим у нього виникає дебіторська заборгованість

Організація обліку розрахунків із дебіторами має стратегічне значення для суб'єктів господарювання. Результати цього процесу впливають на фінансову стійкість, базу оподаткування підприємства, формування доходів та витрат і, як наслідок, на досягнення стратегічних цілей його розвитку в умовах ринку та забезпечення конкурентоспроможності, прибутковості господарської діяльності. Актуальним питанням є перевірка правильності, своєчасності, достовірності інформації про фінансовий стан суб'єкта господарювання, дебіторської заборгованості та законності господарських операцій, у результаті яких вона виникає. Облік дебіторської заборгованості є одним із ключових завдань у вирішенні проблем, що виникають під час поточного управління підприємством, у тому числі з позиції оптимального співвідношення між ліквідністю та прибутковістю. Сучасний етап економічного розвитку країни характеризується значним уповільненням платіжного обороту, що викликає збільшення сум кредиторської та дебіторської заборгованостей на підприємствах.

До важливих аспектів фінансових відносин належать відносини з приводу позичених та залучених фінансових ресурсів, які у господарській діяльності підприємств знаходять своє відображення у процесах формування дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства. У зв'язку з цим постає проблема визначення оптимальних розмірів заборгованостей та запровадження науково-обґрунтованих методів управління ними.

Дослідженню цих проблем присвячені роботи вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема, таких як П.С. Безруких, О.С. Бородкін, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, О.М. Головащенко, Р. Грачова, І. Губіна, В.А. Єрофеева, В.М. Костюченко, Т.Н. Малькова, Н.М. Малюга, Л.І. Марущак, М.Ю. Медведєв, В. Моссаковський, В.Ф. Палій, М.С. Пушкар, Я.В. Соколов, А. Твердомед, П.Я. Хомин, В.О. Шевчук та інші.

Виникнення дебіторської заборгованості є нормальною ознакою процесу господарської діяльності підприємства, і кожен господарюючий суб'єкт зацікавлений в оптимізації її обсягу. Скорочення дебіторської заборгованості є резервом зниження потреби підприємства в обігових коштах та прискорення швидкості їх обігу. Однак серед науковців відсутній єдиний підхід до класифікації дебіторської заборгованості за різними ознаками, а це унеможливорює застосування системного підходу до визнання, оцінки суми і структури цієї заборгованості. У зв'язку з цим вибір теми дослідження є актуальною.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є стан обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами. Відповідно до мети сформульовано завдання дослідження:

- визначити економічну сутність теоретичних положень та економічної природи розрахунків;
- здійснити огляд нормативно-правової бази, яка регламентує порядок обліку розрахунків;
- дослідити методику формування облікової інформації в первинних бухгалтерських документах щодо заборгованості;
- здійснити дослідження аналітичного і синтетичного обліку дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства;
- вивчити питання щодо класифікації заборгованості з метою підвищення ефективності управління;
- вивчити методичні засади проведення аудиту розрахунків підприємства;
- визначити особливості проведення аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства;
- дослідити стан охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях на підприємстві.

Об'єктом дослідження виступає стан обліку розрахунків за дебіторською та кредиторською заборгованістю на ТзОВ «Гернофарм».

Предметом дослідження є методика обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами.

Методи дослідження. Під час дослідження використовувались різні джерела теоретичного та фактичного матеріалу. Їх можна умовно поділити на такі групи: нормативно-правові акти; наукова та методична література бухгалтерського обліку; фінансова звітність підприємства та результати його господарської діяльності.

При вирішенні поставлених завдань були використані загально-логічні методи і прийоми дослідження: аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, індукція, дедукція, аналогія, системний підхід та методи емпіричного дослідження: спостереження, порівняння, опис.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці науково обґрунтованих методичних рекомендацій щодо удосконалення системи розрахунків та методики їх обліку на підприємстві, що сприятиме зростанню ефективності управління фінансами через підвищення вірогідності та реальності інформаційного забезпечення. Набуло подальшого розвитку визначення економічних категорій «дебіторська заборгованість», «кредиторська заборгованість», «розрахунки», «зобов'язання» тощо.

Обсяг і структура роботи. Робота складається з вступу, шести розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми роботи, визначено мету, основні завдання дослідження, теоретичне і практичне значення отриманих

наукових результатів.

У розділі 1 «Концептуальні основи розрахунків у системі управління підприємством» досліджено особливості організації бухгалтерського обліку та його завдання на підприємстві, а також розкрито сутність поняття «дебіторська заборгованість», «кредиторська заборгованість».

У розділі 2 «Методика обліку розрахунків дебіторської заборгованості та зобов'язань на ТзОВ «Тернофарм»» досліджено особливості обліку операцій за зобов'язаннями, наведено методику відображення заборгованості в облікових регістрах та фінансовій звітності, вирішено проблеми управління заборгованістю підприємства.

У розділі 3 «Інформаційно-аналітичне забезпечення та аудит дебіторської й кредиторської заборгованості» висвітлено основні етапи проведення аналізу показників діяльності підприємства, його мету та завдання. Наведено організаційні й методичні аспекти проведення аудиту, за допомогою якого можна виявити істотні порушення у веденні обліку заборгованостей підприємства.

У розділі 4 «Аналіз розрахунків у системі управління діяльністю ТзОВ «Тернофарм»» проаналізовано стан дебіторської заборгованості, визначено особливості грошових потоків підприємства.

У розділі 5 «Економічне обґрунтування ефективності функціонування підприємства» визначено рівень рентабельності діяльності підприємства, формування і використання прибутку підприємства.

У розділі 6 «Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях» визначено, що служба охорони праці створюється роботодавцем для організації виконання правових, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних, соціально-економічних і лікувально-профілактичних заходів, спрямованих на запобігання нещасним випадкам, професійним захворюванням і аваріям у процесі праці.

Досліджено основні небезпеки, які можуть призвести до надзвичайних ситуацій на досліджуваному об'єкті.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

На основі проведеного дослідження теоретичних засад бухгалтерського обліку заборгованості у роботі розкрито соціально-економічну природу процесу формування взаєморозрахунків між підприємствами. Розрахунки між підприємствами і організаціями є однією з необхідних складових розширеного відтворення. Вони опосередковують розподіл і перерозподіл суспільного продукту, перехід його з товарної форми в грошову, і навпаки. Розрахунки ґрунтуються на економічній базі кругообігу коштів в процесі виробництва і є суспільним визнанням того, що вони виступають як система економічних відносин між підприємствами.

Об'єктами бухгалтерського обліку є окремі види кредиторської заборгованості; особливо виділяються в обліку зобов'язання перед

постачальниками, не оплачені в строк, які свідчать про порушення підприємством розрахункової (платіжної) дисципліни.

В результаті дослідження визначено, що дебіторська заборгованість – це частина оборотного капіталу, а також вимоги на його отримання у вигляді готівки, матеріальних та інших ресурсів від господарюючих суб'єктів. Тому найбільш точне визначення є наступним: «Дебіторська заборгованість – це матеріальні ресурси, що не оплачені контрагентами, або готівка, що вилучена з кругообігу грошових коштів».

На основі критичного аналізу обліково-економічної літератури визначено, що існуючі класифікації заборгованості є неповними і охоплюють лише одну ознаку. Запропоновано класифікувати дебіторську заборгованість наступним чином: в залежності від терміну погашення – на довгострокову і поточну; в залежності від операційного циклу – на товарну (операційну) і нетоварну (неопераційну).

Таким чином ми прийшли до висновку що підставами виникнення дебіторської і кредиторської заборгованості є не тільки економічні передумови, але й неналежна організація бухгалтерського обліку на підприємстві.

У сучасних умовах господарювання перед суб'єктами економічних відносин надзвичайно гострим постає питання ефективного управління господарською діяльністю та максимально ефективного використання наявних фінансових ресурсів. Дебіторська заборгованість, як відомо, являється складовою оборотного капіталу і представляє собою вимоги до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції, послуг. Збільшення дебіторської заборгованості означає вилучення коштів з обороту, що, у свою чергу, вимагає додаткового фінансування. Управління дебіторською заборгованістю на підприємстві, у першу чергу, пов'язано з оптимізацією і забезпеченням інкасації дебіторської заборгованості по розрахунках за реалізовану продукцію.

Поточна дебіторська заборгованість за продукцію (товари, роботи, послуго) являє собою заборгованість покупців та замовників за надану їм продукцію (товари, роботи, послуги). Вона визнається активом одночасно з вигнанням доходу від реалізації продукції, товарів, виконання робіт, надання послуг та оцінюється за первісною вартістю.

У процесі фінансово-господарської діяльності у підприємства постійно виникає потреба проведення розрахунків зі своїми контрагентами, бюджетом, податковими органами. Відвантажуючи вироблену продукцію, підприємство, як правило, не отримує гроші негайно, тобто воно кредитує покупців. Таким чином, від моменту відвантаження продукції до моменту надходження платежу засоби підприємства (тобто деякі оборотні активи) «мертві» у вигляді дебіторської заборгованості.

Мета аудиту зобов'язань і дебіторської заборгованості – установлення достовірності первинних даних щодо їх формування, повноти і своєчасності відображення інформації у зведених документах та облікових регістрах,

правильності ведення їх обліку відповідно до нормативних документів та облікової політики, достовірності відображення у звітності підприємства.

Завдання аудиту заборгованості – перевірка законності її виникнення і своєчасності погашення, правильності обліку розрахунків і заходи, спрямовані на недопущення виникнення незаконної заборгованості.

Перш ніж досліджувати заборгованість, необхідно перевірити достовірність інформації за видами і за строками заборгованості. Для цього використовуються пряме підтвердження, вивчення контрактів, договорів. У процесі аудиту оцінюються умови заборгованості – з погляду їх реальності і повноти. Звертається увага на строки, обмеження використання ресурсів, можливість залучення додаткових джерел фінансування.

Мета аналізу заборгованості – оцінювання рівня, структури дебіторської заборгованості, ефективності інвестування в дебіторську заборгованість фінансових засобів, визначення фактично непогашеної заборгованості за попередні періоди.

Аналізуючи дані, необхідно зазначити, що загалом сума дебіторської заборгованості зменшилася на 81 тис. грн. або 81.0 %, зокрема за рахунок дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 91 тис. грн. Дані підтверджують, що у складі кредиторської заборгованості виникли суттєві зміни. Так, збільшилася кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, а також за розрахунками з бюджетом. Однак, зменшилася із внутрішніх розрахунків. За рік кредиторська заборгованість зменшилась 35 тис. грн.

За результатами аналізу дебіторсько-кредиторської заборгованості досліджуваного підприємства запропоновано:

- постійно здійснювати контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості. Значне перевищення кредиторської заборгованості створює загрозу наявності великих боргів підприємства, його неплатоспроможності;

- контролювати стан розрахунків за простроченими заборгованостями. В умовах інфляції будь-яка відстрочка платежу призводить до того, що підприємство реально одержує лише частину вартості виконаних робіт. Тому необхідно розширити систему авансових платежів;

- своєчасно виявляти недопустимі види дебіторської і кредиторської заборгованості, до яких, в першу чергу, відносяться прострочена заборгованість постачальникам, прострочена заборгованість покупців понад три місяці, прострочена заборгованість з оплати праці і по платежах до бюджету, позабюджетних фондів.

Необхідно враховувати, що збільшення показників рентабельності залишку грошових коштів за рахунок його зменшення не є однозначно позитивним результатом. Підвищення рентабельності грошових коштів таким шляхом може негативно відобразитись на абсолютній ліквідності підприємства. У зв'язку з цим, при оцінці ефективності використання грошових коштів на підставі показників рентабельності залишку грошових коштів необхідно

одночасно враховувати структуру активів підприємства.

Таким чином, щоб визначити реальний рух грошових коштів підприємства, потрібно оцінити синхронність надходження і витрачання грошових потоків, а також зіставити одержаний фінансовий результат зі станом грошових коштів на підприємстві, необхідно проаналізувати усі напрями надходження грошових коштів, а також їх вибуття.

Зростання обсягу чистого грошового потоку може бути забезпечене за рахунок: зниження суми постійних та рівня змінних витрат; здійснення ефективної податкової політики, що забезпечує зниження рівня сумарних податкових виплат; здійснення ефективної цінової політики, що забезпечує підвищення рівня прибутковості операційної діяльності; використання методу прискореної амортизації основних засобів; скорочення періоду амортизації використовуваних підприємством нематеріальних активів; реалізації невикористовуваних видів основних засобів і нематеріальних активів; посилення претензійної роботи з метою повного і своєчасного стягнення штрафних санкцій.

АНОТАЦІЯ

Галак Н. А. Облік, аналіз і аудит розрахунків з дебіторами та кредиторами (на прикладі ТЗОВ «Тернофарм»). – Рукопис.

Спеціальність 071 – Облік і оподаткування. – Тернопільський національний технічний університет ім. І.Пулюя – Тернопіль, 2019.

У дипломній роботі визначено економічну сутність дебіторської і кредиторської заборгованості, досліджено їх класифікацію. Проаналізовано методичку обліку розрахунків дебіторської заборгованості та зобов'язань на підприємстві, а саме облік дебіторської заборгованості та резерву сумнівних боргів, особливості обліку операцій за зобов'язаннями. Вивчено питання інвентаризації заборгованості та зобов'язань, а також їх відображення у фінансовій звітності.

Визначено мету та завдання аудиту зобов'язань і дебіторської заборгованості. Здійснено аналіз розрахунків у системі управління діяльністю підприємства. Впровадження пропозицій та рекомендацій щодо організації й подальшого вдосконалення обліку та аудиту розрахункових операцій дозволить суттєво підвищити оперативність і достовірність облікової інформації, дасть змогу посилити контроль за зобов'язаннями, оперативно впливати на їх рівень, створити необхідну інформаційну систему для прийняття управлінських рішень.

Теоретичною та методичною основою дослідження були праці українських та закордонних економістів у сфері обліку розрахункових операцій; законодавчо-нормативні акти з питань ведення обліку.

Вивчено стан охорони праці та безпеку в надзвичайних ситуаціях на підприємстві.

Ключові слова: бухгалтерський облік, дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, витрати, розрахунки, доходи, аналіз, аудит.

ANNOTATION

Galak N.A. Accounting, analysis and audit of settlements with debtors and creditors (on the example of Ternopharm Ltd.). - Manuscript.

Specialty 071 - Accounting and Taxation. - Ternopil Ivan Puluj National Technical University. - Ternopil, 2019.

The thesis defines the economic nature of receivables and payables, and their classification is investigated. The methods of accounting of accounts receivable and liabilities at the enterprise are analyzed, namely the accounting of accounts receivable and the reserve of doubtful debts, the peculiarities of accounting for liabilities transactions. The issues of debt and liabilities inventory and their presentation in the financial statements are examined.

The purpose and objectives of the audit of liabilities and receivables are determined. The analysis of the calculations in the enterprise activity management system is carried out. The implementation of proposals and recommendations for the organization and further improvement of accounting and auditing of settlement operations will significantly improve the efficiency and reliability of accounting information, will allow to strengthen the control over obligations, to quickly influence their level, to create the necessary information system for management decisions.

The theoretical and methodological basis of the study were the works of Ukrainian and foreign economists in the field of settlement operations accounting; legislative and regulatory acts on accounting.

The state of occupational health and safety in the enterprise was studied.

Keywords: accounting, accounts receivable, payables, expenses, calculations, income, analysis, audit.

